

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 20 mars 1899, kl. 7 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om
ändring af § 16 riksdagsordningen.*

Vid åtskilliga tillfällen efter den nuvarande representationsordningens införande hafva förslag inom Riksdagen bragts å bane angående ändring i riksdagsordningen, i syfte att det medelbara valsättet vid val till Andra Kammaren skulle upphöra och omedelbart valsätt fastslås såsom obligatoriskt, vare sig i samtliga valkretsar eller i vissa af dem. Senast vid 1896 års riksdag väcktes motion om ovilkorligt användande af omedelbart valsätt i alla valkretsar. Motionen afstyrktes af konstitutionsutskottet, men uti en vid dess betänkande fogad, af åtskilliga ledamöter från Andra Kammaren biträdd reservation framlades förslag till sådan ändring af § 16 riksdagsordningen, att det omedelbara valsättet skulle göras till regel och de medelbara valen utgöra undantag, beroende af särskildt i vederbörande kommuner derom fattadt beslut. Det i berörda reservation väckta ändringsförslag, hvilket vann Andra Kammarens godkännande, har af herr *J. Andersson* i Lysvik återupptagits uti en inom Andra Kammaren afgifven, till utskottets behandling hänvisad motion, n:o 215; och har motionären hemställt, att Riksdagen behagade antaga nedanstående förslag till ändring af § 16 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

“Riksdagsordningen.

§ 16.

Valen till riksdagsman förrättas omedelbart, och afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmagts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhufvanden och för städerna, der två eller flere städer äro till en valkrets förenade, till magistraten i den stad, som största folkmängden eger.

Stad, som har att ensam sända flere riksdagsmän, må, på sätt som för val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det medelbara valsättet, derest flertalet af de röstberättigade så beslutar. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner infordrar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången efter thy som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år derefter förflutit, å nyo upptagas. Beslutas åter förändringen, träder den i kraft vid det val som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de medelbara valen väljes riksdagsman medelst elektor. Å landet utses för hvarje kommun inför kommunalstämmans ordförande en elektor, och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen. Desse elektorerna sammanträda till riksdagsmannaval inför domhufvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hör, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhufvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden eger.

I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad, och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Desse elektorerna sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden eger.

I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt § 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.»

Till stöd för denna framställning har motionären till en början åberopat åtskilliga från den officiella statistiken hemtade siffror angående riksdagsmannavalen på landsbygden åren 1893 och 1896, utvisande, bland annat, att antalet valkretsar med omedelbart valsätt stigit från 120 år 1893 till 130 år 1896, men att antalet valkretsar med medelbart valsätt under samma tid sjunkit från 25 till 20, äfvensom att, medan antalet deltagare i omedelbara riksdagsmannaval från år 1893 till år 1896 ökats från 82,643 till 94,007 eller från 41,3 procent till 43,9 procent af de valberättigade, antalet deltagare i medelbara val deremot under samma tid nedgått från 6,644 till 4,905 eller från 17,5 procent till 16,6 procent af de valberättigade. Motionären, som erinrar derom, att valen uti städerna numera öfverallt ske omedelbart, anför vidare, att sedan år 1893, då det direkta valsättet tillämpades i 120 valkretsar och det indirekta i 25, ytterligare fem kretsar öfvergått från medelbart till omedelbart valsätt, hvarjemte under år 1898 beslut fattats åtminstone i tre kretsar om enahanda förändring. »Af detta förhållande», fortsätter motionären, »framgår otvetydigt, att det omedelbara valsättet väcker och underhåller större intresse för valen samt omfattas af valmännen mer och mer allmänt, såsom förenadt med mindre besvär och innebärande större garanti för utgången af valet, att denna må blifva i öfverensstämmelse med flertalets mening.»

I syfte att påvisa, hurusom det medelbara valsättet icke bibehållits företrädesvis i de mest vidsträckta orterna, åberopar motionären härjemte, att af de tjugu valkretsar å landsbygden, i hvilka år 1896 detta valsätt ännu tillämpades, fem tillhörde Elfsborgs län, tre Stockholms län, tre Upsala län och två Gefleborgs län, hvarförutom i hvar och ett af följande län, nemligen Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Vesterbottens och Norrbottens, funnes en krets med sådant valsätt.

Häraf ansåge motionären framgå, att det endast vore en tidsfråga, när det omedelbara valsättet blefve enrådande; och syntes det under sådant förhållande naturligast, att detta valsätt vore obligatoriskt. Men

då sådant för närvarande ej låte sig göra, enär somliga ville bibehålla valfrihet, borde ändå tiden anses vara inne att i lag upphöja till regel det valsätt, som faktiskt redan vore så, med det medelbara som undantag.

Rigtigheten af hvad motionären sålunda anfört i fråga om det omedelbara valsättets fortgående utbredning vill utskottet icke bestrida, likasom utskottet, som saknar anledning att i sammanhang med förevarande motion yttra sig angående företrädet mellan de båda olika valsätten, ej heller vill förneka, att till äfventyrs det direkta valsättet kan i en framtid varda enrådande. Så är emellertid för närvarande icke förhållandet, då ett, om också icke stort, likväl afsevärdt antal valkretsar fortfarande bibehållit det medelbara valsättet såsom det för dem lämpligaste. Samtliga dessa valkretsar skulle, om den föreslagna grundlagsändringen blefve genomförd, nödgas föranstalta om särskildt beslut angående begagnande af det utaf dem sålunda föredragna valsättet. Med bibehållande af nu gällande bestämmelser kan beslut om förändradt valsätt deremot endast undantagsvis blifva erforderligt. Efter införandet i § 13 mom. 4 riksdagsordningen af bestämmelse derom, att ny valkretsindelning skall ega rum hvart tionde år, är nemligen nytt beslut om omedelbart valsätt påkalladt allenast i sammanhang med valkretsens omreglering. De föga afsevärda olägenheter, som med bibehållande af nuvarande föreskrifter sålunda i visst fall skulle af ny kretsindelning föränledas för de kommuner med omedelbart valsätt, som önskade behålla detsamma, komme i alla händelser, derest det omedelbara valsättet gjordes till regel och det medelbara till undantag, att i motsvarande fall uti lika hög grad drabba de kommuner, i hvilka man önskade fortfara med det medelbara valsättet.

Då utskottet sålunda funnit den föreslagna omkastningen af bestämmelserna i § 16 riksdagsordningen vara icke blott helt och hållet obehöflig, utan äfven i viss mån olämplig, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må föränleda till någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 mars 1899.

På utskottets vägnar:

G. S. ÅKERHJELM.

Reservationer:

af herr *Johnsson*;

af herrar *Dahn*, *Gyllensvärd* och friherre *Barnekow*, hvilka, hufvudsakligen på de af motionären angifna skäl, hemställt,

att motionen måtte af Riksdagen bifallas;

samt af herr *Ljungman* mot utskottets motivering.

Herr *Berg*, *Gustaf Axel*, har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

STOCKHOLM, NYA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET 1899.
